بررسی عملکرد دولت سیزدهم

گام‌های ماندگار پرچمدار

عسل اخویان طهرانی
سردبیر پیشران

در سه سال اجرایی دولت سیزدهم، توسعه زیست‌بوم نوآوری و فناوری و به کارگیری ظرفیت‌های شکل‌گرفته آن در توسعه اقتصاد دانش‌بنیان از مهم‌ترین دغدغه‌های مورد پیگیری از سوی رئیس‌جمهور شهید بود. در این مدت شاهد اقدامات مهمی در مسیر بالغ شدن و شکوفایی این زیست‌بوم بودیم که به دلیل ماهیت جوان و تازه‌شکل‌گرفته‌اش در طول این سال‌ها با ناملایمات و آسیب‌های بسیاری روبه‌رو شده بود. تحولات مهمی که شاید بتوان مهم‌ترین آنها را تغییر نگاه به شرکت‌های دانش‌بنیان از شرکت‌هایی کوچک و با ظرفیت محدود به شرکت‌هایی توانمند در حل معضلات و چالش‌های کلان کشور دانست. با نگاهی به گفته‌های دکتر روحا... دهقانی فیروزآبادی، معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری در همین خصوص در گفت‌وگوی ویژه خبری، مهم‌ترین اقدامات آیت‌ا... رئیسی و دولت سیزدهم برای رشد مفهوم دانش‌بنیان و زیست‌بوم فناوری و نوآوری کشور را بررسی کرده‌ایم.

پس از گذشت حدود یک دهه از شکل‌گیری مفهوم دانش‌بنیان در کشور، ظرفیت و توانمندی موجود در این بخش به خوبی اثبات شده و بر همین اساس با آغاز فعالیت دولت سیزدهم، تغییر نگرش محسوسی به این حوزه شکل گرفت. اگر تا پیش از این شنیدن اسم «شرکت دانش‌بنیان» تیم‌های جوان، فعال و نوپایی را در ذهن‌مان متبادر می‌کرد که به دنبال توسعه فناوری جدیدی هستند، در طول این سه سال اخیر، بیشتر در مورد شرکت‌های دانش‌بنیانی شنیده‌ایم که توانسته‌اند نیازی از کشور را برطرف کنند یا با تشکیل کنسرسیوم‌هایی، پاسخی به کلان چالش‌های کشور داده و بخش قابل‌توجهی از قراردادهای داخلی و بین‌المللی را به خود اختصاص داده‌اند.

دکتر دهقانی مهم‌ترین نمود این تغییر نگرش راهبردی را در تغییر عنوان معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری به «معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری» دانسته و خاطرنشان کرد: براساس نگاه رئیس‌جمهور شهید، رشد و پیشرفت کشور تنها از مسیر علم و فناوری قابل دستیابی است. تاکید ایشان بر مسأله بهره‌وری که بارها در صحبت‌های‌شان مطرح می‌کردند و همچنین لزوم استفاده از نخبگان چه به صورت فردی و چه در قالب شرکت‌های دانش‌بنیان در همه ساختارها و نقاط کشور، همگی نشان‌دهنده توجه راهبردی ایشان به اقتصادی است که باید براساس علم و فناوری، ارزش‌آفرین شود.

قانون جهش تولید دانش‌بنیان یادگار رئیس‌جمهور شهید

پس از حدود یک دهه از تصویب قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، باتوجه به رشد و تحولات زیست‌بوم فناوری و نوآوری در طی این سال‌ها، خلأهای قانونی متعددی برای ادامه فعالیت‌ها و به بلوغ رسیدن این مفهوم در کشور احساس می‌شد. در همین راستا پیش‌نویس طرح قانون جهش تولید دانش‌بنیان در سال ۱۳۹۹ از سوی دولت به مجلس ارائه شد. با آغاز فعالیت دولت سیزدهم، این طرح با جدیت بیشتری مورد پیگیری قرار گرفت و پس از جلسات متعدد در کمیسیون‌ها و تصویب در صحن علنی مجلس، سرانجام پس از تأیید شورای نگهبان در ۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۱ به تصویب رسید. بلافاصله پس از ابلاغ این قانون در سوم خرداد ۱۴۰۱ به دولت سیزدهم، با تشکیل شورای راهبری فناوری‌ها و تولیدات دانش‌بنیان، به سرعت تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون در دستور کار قرار گرفت.

قانون جهش تولید دانش‌بنیان شامل ۲۰ ماده و ۱۱ تبصره است که در جهت توسعه بخش‌های مختلف زیست‌بوم فناوری و نوآوری از بخش‌های سرمایه‌گذاری و زیرساختی تا تولید محصول دانش‌بنیان و خلاق را شامل می‌شود. این قانون در بسیاری از مفاد خود به اصلاح قوانین از پیش‌تعیین‌شده یا تکمیل قوانینی از جمله قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در جهت توسعه اقتصاد دانش‌بنیان پرداخته است تا برخی از خلأهای قانونی موجود در مسیر توسعه زیست‌بوم فناوری و نوآوری کشور را رفع کند. از مهم‌ترین دستورالعمل‌های اجرایی این قانون را شاید بتوان بحث معافیت‌ها و اعتبارات مالیاتی دانست که در طی این دو سال اثرگذاری قابل‌توجهی در جهت افزایش سهم تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی داشته است.

به گفته معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور، تصویب و اجرایی‌سازی قانون جهش تولید دانش‌بنیان از مهم‌ترین یادگارهای رئیس‌جمهور شهید است.

توجه ویژه به فناوری‌های آینده

توجه به همگام شدن با توسعه فناوری در جهان می‌تواند نقش مهمی در ارتقای جایگاه علمی و فناوری کشور در جهان داشته باشد. دکتر دهقانی در این رابطه تصریح کرد: «در زمان انتصاب به عنوان معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور وقتی برای اولین بار به دیدار آیت‌ا... رئیسی رفتم، دو راهبرد جدی را برای من ترسیم کردند.

اول این‌که تاکید داشتند دستاوردهای علمی و فناوری کشور در این سال‌ها، باید به شکل موثر و واقعی در زندگی مردم و همچنین در همه حوزه‌های اقتصاد کشور نفوذ پیدا کند. توصیه و ماموریت دوم ایشان این بود که توجه به اقتصاد نباید ما را از توجه به آینده غافل کند و باید همواره نگاهی راهبردی به توسعه فناوری‌های آینده داشته باشیم.»

می‌توان مهم‌ترین اقدامات در زمینه توسعه جایگاه علمی کشور را در ارتقای صندوق حمایت از پژوهشگران به «بنیاد ملی علم ایران» با هدف پشتیبانی از توسعه تحقیقات علمی در کشور دانست. در حال حاضر کشور در برخی حوزه‌ها از جمله نانو فناوری و زیست‌فناوری به جایگاه جهانی قابل‌قبولی دست یافته است اما براساس برنامه هفتم توسعه کشور، باید بتوانیم با ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای توسعه فناوری‌های نوین به جایگاه اول تا سوم در منطقه دست پیدا کنیم.

به‌گفته دکتر دهقانی شکیل مرکز ملی هوش مصنوعی، شورای راهبری فناوری هوش مصنوعی و شورای راهبری فناوری‌های کوانتوم از یادگاری‌های اختصاصی در حوزه فناوری و نگاه به آینده آیت‌ا... رئیسی در طی دوران خدمت است.

تاکید بر حکمرانی نخبگان

به‌گفته رئیس بنیاد ملی نخبگان، رئیس‌جمهور شهید به نخبگان نگاهی فراتر از بخشی از جامعه داشت و ایشان به دنبال تحقق حکمرانی نخبگان بودند. دکتر دهقانی در توضیح این نگرش بیان کرد: «به هر حال کشور از لحاظ منابع محدودیت دارد و درآمدهای محدود حاصل از فروش نفت که در اختیار دولت است باید صرف گذران روزمره امور شود، لذا اگر قرار باشد رشد و پیشرفتی در کشور حاصل شود لزوما از مسیر سرمایه‌گذاری‌های مالی و راهکارهای سرمایه‌ای و منابعی نخواهد بود. بلکه از جنس اصلاح فرآیندهای حکمرانی به سمت فرآیندهای هوشمندانه و نخبگانی است. به باور رئیس‌جمهور شهید، تنها مسیر مطمئن پیشرفت کشور، استفاده از نخبگان در ارکان حکمرانی و حل مشکلات کشور بوده است و حتی براساس همین تفکر کابینه جوانی هم داشتند.»

وی تاکید کرد: «در سایه همین نگاه بود که براساس آمارهای سامانه کانکت جذب و به‌کارگیری نخبگان در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال ۱۴۰۱ در همکاری‌های‌مان با ایرانیان مقیم خارج از کشور، سه برابر شده است. همچنین بازگشت نخبگان از ۲۰۰ دانشگاه برتر دنیا به

